

Հուլիսն յուրախութիւն համայն Ռուսիոյ:

յԱսկականին ստորագրեալ է

ՄԿՐՏԻԶ

ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍ

ԱՄԵՆԱՅՆ ԷՆՈՑՈՑ.

Հ Ո Փ Ե Հ Ա Ն Պ Ի Ս Տ

Հոկտեմբ. 14-ին.

Ամսոյս 13-ին կիրակէ օրը, ի յիշատակ թաղման ի Տէր հանգուցեալ կայսեր Ամենայն Ռուսաց ԱՂԵՐՍԱՆԻՐ Պ. ի վեհափառ Հայրապետի հրամանով Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարում հանդիսաւոր պատարագ մատուցուեց և կատարուեցաւ հոգեհանգստի կարգը: Այս տխուր հանգիսին ներկայ էին վեհափառ կաթողիկոսը, ամբողջ միաբանութիւնը, ընտանիքի ուսուցչական խումբը և բոլոր աշակերտները, պաշտօնական և հրաւիրեալ անձինք և ժողովրդականների խումբ լազմութիւն: Հոգեհանգստեան ժամանակ վեհափառ Հայրապետը զառնալով դէպի ժողովուրդը հետեւեալ խօսքերով մխիթարեց.—

«Մի վերջին պարտք ունիմք կատարելու, ափսոս որ շատ ուշ մնացինք, հանգուցեալ կայսեր թաղման հանդէս կատարուած է ամսոյս եօթին, այն ինչ մեզ հաղորդուեց երկու երեք օր յետոյ: Սորա համար ես մտածեցի, որ հանգուցեալ կայսեր թաղման հանդէս կատարեմ կիրակի օր, որպէս զի Հայ ժողովրդեան մեծ բաղմութիւն լինի Մայր Աթոռի Ս. Տաճարում, փառաւոր և հանդիսաւոր լինի արարողութիւնը:»

«Կը ծանուցանեմ ձեզ ժողովուրդ Հայոց, այժմ պիտի կատարեմք վերջին հոգեհանգիստ, ուստի վերացէք հոգեով այնպէս, որպէս թէ հանգուցեալ կայսեր դերեղմանին վերայ կեցած՝ աղօթում ենք ջերմեռանդ, և մեր ա-

ղօթք թէ վաղ լինի թէ անաղանձ՝ իւր տեղ հասնում է. զի Աստուած մերձ է, և Սորա համար Հիւսյ ժամանակի միջոց, Բովանդակ մեծին Ռուսիոյ աշխարհ լացաւ անդուգական կայսեր մահը: Արարատեան Մայր Աթոռն ևս իւր համայն ժողովրդով և միաբանական ուխտիւ պէտք է լայ մեր խաղաղասէր կայսեր կորուստ: Սողոմոն որ խաղաղութեան թագաւոր էր, գուցէ ժողովուրդ նորա համար կարծիք ունէր թէ անմահ է, չի մեռնիր, նա բացականչելով խոստովանեց թէ «Ե՛մ եմ և ես մարդ մահկանացու՝ ծնունդ հողածին Մախատեղծին...»:

«Մի օր ծնաւ Աղէքսանդր և աւետեցին թէ — թագաժառանգ ծնաւ. մի օր թագ կապեցին և ասացին թէ — թագաւոր եղաւ՝ այսօր էլ ձայն դուժեց Լիվադիայէն թէ — Աղէքսանդր մեռաւ և թաղեցաւ: Այսպէս թէ թագաւոր և թէ ժողովրդի զաւակ հաւասարապէս են թակայ ենք մահուան: Օրհնեալ լինի Քրիստոս, որ խափանեց մահ, կը մեռնինք միայն մարմնով, այլ կենդանի կմնամք հաւատով:»

«Այսօր Մայր Աթոռ յառկապէս հոգւոյ ճաշ պատրաստած է, կը ծանուցանեմ ձեզ, նեղեալ կարօտեալ, հայրենիքէն զրկուած զաղթականութեան թշուառ զաւակներ, որ եկիր էք պատսպարան ու հաց կը խնդրէք, հրամայեցէք ի սեղանատուն, կշտապինք կերէք, օրհնեցէք հանգուցեալ կայսեր յիշատակ, զի այս սեղանն ևս Սորա շնորհիւն է պատրաստուած: Այո՛, անցեալ ձմեռ Ես դիմեցի Սորին կայսերական ողորմածութեան՝ դարման խնդրելու զաղթականաց և սովեալների համար, Սորին կայսերական Մեծութիւն ամենայն վստահութեամբ և բարեբարութեամբ հրամայեց և արածեց հանգանակութիւն անել Մեծին Ռուսիոյ Տէրութեան ամեն կողմեր, ի նպաստ սովելոց ամեն կողմերէն թափուեցան նըպաստները:»

«Ամօռանալի է Աղէքսանդր Պ. կայսեր յիշատակ համայն ժողովրդոց համար, մանաւանդ մեզ՝ և մենք պարտաւոր ենք ի բոլոր սրտէ աղօթել Սորա համար: Այժմ որ հոգեհան-

զիստ սկսուում է: ամենքդ էլ արտով և հոգով աղօթեցէք և ասացէք—Աստուած լուսաւորէ հանգուցեալ կայսեր հոգին՝ փոխանակ աշխարհի թագաւորութեան՝ երկնից արքայութիւն պարգևէ և արքայութեան սուրբ ծաշին արժանի լինի: Ամէն:

Հոգեհանգստից յետոյ բոլոր ներկայ եղողները հրաւիրուեցան հոգեհացի, որը վեհափառ կաթողիկոսի կարգադրութեամբ միաբանութիւնը պատրաստել էր ի յիշատակ հանգուցեալ կայսեր թաղման: Առանձին սեղաններ էին պատրաստած՝ ղինուորների և հարիւրաւոր աղքատների համար: Միաբանութեան սեղանատունը—հրաւիրուած էին վաղարշապատի բոլոր պաշտօնական և պատուաւոր անձինք: Սեղանին ներկայ էր ինքը կաթողիկոսը ամբողջ միաբանութեամբ, հանգուցեալ կայսեր յիշատակին հոգեթաս առաջարկելով՝ վեհափառ Հայրապետն ասաց.

«Երանի՜ այն օրերին յորում կը խմէինք բաժակներ Աղէքսանդր կայսեր կենաց, բայց պիտի ասէք թէ՛ մեռնելով պիտի մոռցուի՞ Նորա յիշատակի ոչ երբէք. Նա կենդանի է իւր թագաժառանգ Որդւով, արդարեւ մեր մեռնելով շատ անգամ մեր յիշատակ չի մնար երկրիս վերայ: Բայց կայսեր յիշատակ երբէք չի մոռցուիր. Աղէքսանդր կայսր մեռաւ, Նորան յաջորդեց թագաժառանգ Որդին. թագաւոր կը մեռնի, բայց թագաւորութիւն չի մեռնիր: Թագաւորութիւն պիտի տւէ աշխարհիս վերայ որքան որ Աստուած կամենայ. Աղէքսանդր կայսր կենդանի է հաւատով և հոգով երկնից մէջ, զի Աւետարան կասէ.— «Թէ որ հաւատայ յիս թէպէտ և մեռանիցի՝ կեցցէ»: Բայց ես կասեմ—Նա կենդանի է և երկրիս վերայ իւր Թագաժառանգով, որին իւր ողին և ուղղութիւն կտակեց: Աղէքսանդր կայսեր յիշատակ ոչ միայն իրրեւ թագաւորի պիտի պահենք, այլ և իրրեւ խաղաղութեան հրեշտակի: Նա մի խաղաղութեան հրեշտակ էր, այո՛, որ իւր բովանդակ կենաց մէջ միշտ խաղաղութիւն սիրեց և չուզեց որ իւր օրում մի կաթիլ արիւն թափուի: Պատմութեան

մէջ կը կարդանք հին Աղէքսանդրի պատմութիւն, որոյ կեանք արիւնով լի էր. նա Յունաստանէն տիրեց մինչև Հնդկաստան և նորա արշաւանքի քարտէս գծողներ կարմիր գծով կը նշանեն նորա արշաւանքի ճանապարհը, շատ թագաւորներու պատմութիւն արիւնով լի է, որովհետեւ պատմութիւն միշտ կը մնայ և կը շարունակուի սերունդէ ի սերունդ և կը կարգացուի:

Աղէքսանդր Գ. այգպիսի յիշատակ չթողուց պատմութեան մէջ, խաղաղութեան ճանապարհ էր նորա ճանապարհ. մենք այստեղ կը վայելենք Նորա հոգւոյ ճաշ և կը խմենք Նորա յիշատակն օրհնելով. թերեւս Նա էլ կը վայելէ այնտեղ արքայութեան ճաշը, զի Քրիստոս ասաց. «Երանի որ կերիցէ ճաշ յարքայութեան Աստուծոյ»: Նա արիւնոտ ձեռքով չգնաց, այլ խաղաղութեան մի շուշան ձեռքին բռնած գնաց դասակից լինել խաղաղութիւն և արդարութիւն սիրող թագաւորներին: Ուրեմն օրհնենք Նորա յիշատակ և խմենք ասելով՝ օրհնեալ լինի Աղէքսանդր կայսեր յիշատակ և հանգիստ իւր խաղաղասէր հոգւոյն:

Առաջարկելով երկրորդ բաժակը թագաւոր կայսեր ՆԻԿՈԼԱՅ ԱՂԷՔՍԱՆԴՐՈՎՁԻ կենացը—վեհափառ Հայրապետը ասաց՝

«Մի մեծ պարտականութիւն էլ ունինք կատարելու, հանգուցեալ Աղէքսանդր կայսեր յիշատակն օրհնելով խմեցինք, այժմ կը մնայ մեզ Նորա թագաժառանգ Որդւոյն, արդի ՆԻԿՈԼԱՅ կայսեր կենաց խմել: Միտքս մի բան եկաւ, ասեմ: Սաղմոս, որ համայն եկեղեցիք կը պաշտեն և կերգեն, նորա մէջ մի դուրս կայ. Գաւիթ թագաւոր և մարգարէ թերեւս իւր մահուան անկողնի մէջ իւր Սողոմոն որդւոյն համար երգել է այդ Սաղմոս. «Աստուած, զիրաւունս քո արքայի տուր և զարդարութիւնս քո որդւոյ թագաւորի, դատելժողովուրդս քո արդարութեամբ և զաղքատս քո իրաւամբ»: Այս Սաղմոս, որ Սողոմոնի համար գրուած էր, բայց տիրապէս Քրիստոսի վերայ կատարուեցաւ, որում կ'յաջորդէ

«Ժազեացի յաւուրս նորա արդարութիւնս բազում խաղաղութիւն մինչև կատարեացի լուսինն» ինձ կը թուի թէ հանդուցեալ Աղէքսանդր Կայսրն էլ իւր վերջին օրերում նոյն Սաղմոս կարգացւոյ՝ «Աստուած զիրաւունս քո արքայի տուր և զարդարութիւնս քո որդւոյ թագաւորի» քան զայս աւելի ի՞նչ մեծ ազօթք կարող ենք անել Նորապսակ ՆԻԿՕԼԱՅ ԿԱՅՍԵՐ համար:

Թող Աստուած Նրան իմաստութիւն և զօրութիւն տայ, որ արդարութեամբ դատի իւր ժողովուրդը, արդարութեամբ ճշմարտութեամբ և ուղղութեամբ բարձրանայ Մեծին Ռուսիոյ թագաւորութեան Գահ:

Կեցցէ՛ ուրեմն ՆԻԿՕԼԱՅ ԿԱՅՍՐ համայն Ռուսիոյ:

Երեւանի զօրախմբի գնդապետը, որը նոյնպէս ներկայ էր սեղանին, առաջարկեց մեր ժողովրդի զգացումների թարգման հանդիսացող ներկայ Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսի կենացը:

Վեհափառ Հայրապետի թարգմանն էր ճեմարանի ուսուցիչ՝ պ. Յովհաննէս Յովհաննիսեանը:

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆԲ

ԲԱՂՈՒԱԾՔ Ի ԿՈՆԴԱԿԱՅ ՎԵՀԱՓԱՐ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԱԶԳԻՄ

Կոնդակ Վեհափառ Հայրապետի համարաւ 1555 յանուն Ղևոնդ քահանայի Տէր Աստուածատրեան ի Բաղու, որով շնորհէ նմա իրաւունս կրել խաչ ոսկեղօծ, ըստ միջնորդութեան Գերապատիւ Մեարոյ Արքեպիսկոպոսի սեպտեմբերի 6:

*
* *

Կոնդակ Վեհափառ Հայրապետի համարաւ 1591 յանուն Սարգիս քահանայի Ոսկերչեան ի Նոր Նախիջևան, որով շնորհէ նմա իրա

ւունս կրել զղխարկն թաւշեայ «կամիլաւկա» անուանեալ, ըստ խնդրանաց «Մարդասիրական ընկերութեան» քաղաքին: սեպտեմբ. 12:

*
* *

Կոնդակ Վեհափառ Հայրապետի համարաւ 1616 յանուն Նիկողայոսի Թադէոսեան ի Շամախի, որով օրհնէ զնա և զամենայն գերդաստանն, սակս կառուցման նորա վկաթուղիկէն Ս. Ստեփաննոսի վանուցն Սաղիանու, ծախսեալ զգումարն վեց հարիւր յիսուն բուրեաց: սեպտեմբ. 14:

*
* *

Կոնդակ Վեհափառ Հայրապետի համարաւ 1617 յանուն Բարդուղիմէոս քահանայի Բեգկիւլեան որ ի Ստավրօպօլ որով շնորհէ նմա իրաւունս կրել ի զուխ զթաւշեայ զղխարկն «կամիլաւկա» անուանեալ, ըստ խնդրանաց ժողովրդեանն: սեպտեմբ. 15:

*
* *

Կոնդակ Վեհափառ Հայրապետի համարաւ 1618 յանուն Մինաս քահանայի Միրանեան ի Վլադիկաւկազ, որով շնորհէ նմա զպատիւաւոյ քահանայութեան, ըստ խնդրանաց ժողովրդեանն: սեպտեմբ. 15:

*
* *

Կոնդակ Վեհափառ Հայրապետի համարաւ 1631 յանուն Ասքանազ Տէր Սիմէօնեանի և Տիկնոջն, որով օրհնէ զսոսա ընդ բարենպատակ ձեռնարկութիւն իւրեանց՝ բանալ անձնական ծախիւք մի դասեան դպրոց ի Համամլի գեղջ և կարգելով զսոսա խնամակալս, թոյլատրէ բանալ զգպրոցն: սեպտեմբ. 17:

*
* *

Կոնդակ Վեհափառ Հայրապետի համարաւ 1669 յանուն Եղնիկ քահանայի Նրզնիկեան, որով շնորհէ նման իրաւունս կրել ի զուխ զթաւշեայ զղխարկն «կամիլաւկա» անուանեալ, ըստ միջնորդութեան Գերապատիւ Առաջնորդին Վրաստանի և Իմէրէթի Գեորգ եպիսկոպոսի Սուրէնեան: սեպտեմբ. 27:

*
* *